

ning, a szerepbe illeszkedés módszere. Itt a legfontosabb, hogy a tanuló ne csupán legyőzze önmagát önkényszerítéssel, hanem tanuljon meg akarni, kívánni, és ne csüggedjen el sikertelenség esetén.

Befejező szakasz: a nevelő ismertesse meg a tanulóval az önkontroll módszereit, a naplővezetés mikéntjét. Az önképzés nem más, mint a tanuló individuális nevelőmunkája önmaga felett, ami a tanulói és családi közösségben zajlik. Fontos e szakaszban, hogy a tanuló tanárai, szülei, társai véleményére és segítségére támaszkodhasson, és így képes legyen legyőzni az esztétikai önképzés nehézségeit, egész életében örömet lelje a művészetekben akár alkotóként, akár befogadóként.

A tehetségfeltáró és tehetséggondozó munkában igen fontos kritérium, hogy a tehetség önmagában nem feltétlenül érték, csak akkor, ha a személyiség fejlődése legalább annyira lépést tart a tehetséggel, hogy társadalmilag hasznos alkalmazását lehetővé teszi. A nevelésnek a tehetség és az egész személyiség harmóniájának megteremtésére kell törekednie. Szuhomlinszkij, a neves szovjet pedagógus 1962-ben a következőket írta: „A képességek és tehetségek végtelen sokféleségét igyekszünk belegyömmöszölni a tanterv kereteibe... Mindenekelőtt azt kell elérni, hogy... a legjobb képességű tanulók túllépjenek a tanterv keretein... mindenki képességei szerint..., hogy minden egyes tanuló elérje a saját platformját, szellemi fejlődésének azt a legfelső fokát, amelyet képességei teljes kibontakozásával elérhet.” (Szuhomlinszkij: Szerdce otdaju gyetyam. Kiev, Rogyanszka Skola, 1988. 63. sztr.)

Körültekintő, mélyreható elemzéssel föltárhathatjuk a tanulóinkban rejlő tehetséget, s hozzáértően ki is művelhetjük azt!



SZALÓKY BÉLANÉ
Szeged

Komplex foglalkozás a napközi otthonban

A főiskolai hallgatók napközis gyakorlatukat megelőzően két délután hospitálnak a napközi otthonban. A jelenlegi képzési rendszerben — sajnos — ennyire van lehetőség. Ezért minden alkalommal arra törekszem, hogy minél átfogóbban, minél többet mutassak be a nevelő-oktató munka e sajátos területéről. E célnak a komplex foglalkozás felel meg leginkább. Ennek keretében a hallgatók megismerik a különböző foglalkozási típusokat, a gyakorlatban is látják a csoportos előkészítésen elhangzott elméleti ismereteket, és több oldaláról figyelik meg azt a gyermekközösséget, ahol majd gyakorlatukat töltik.

Arra törekszem, hogy a foglalkozást a napközi otthoni munka folyamatában lásák, tehát a bemutatót megelőző és követő tevékenységekre is utaljak. S szívből jövő szándékom, hogy a tanárjelöltek észrevegyék ennek a munkakörnek a szépségeit, a benne rejlő lehetőségeket, s hogy megszeressék azt.

A továbbiakban 2. osztályos csoportom egyik ilyen foglalkozását ismertetem.

FARSANG

— Köszöntsük vendégeinket!

— Mára Uzonyi Pál versét hoztam nektek.

Ne legénykedj Február,
Országodnak vége már!

Hiába jössz fagyos Széllal.
Szövetkezve havas Téllal...

Tavaszi Herceg hada vár,
Hidd el, legénykedned kár!

- Miről szól a vers? Hiába van szeles, hideg idő, a tavasz nemsokára legyőzi a telet.
- Február 2-án izgatottan figyeltük a híradást, kibújt-e a medve barlangjából. Miért?
- A hiedelem szerint, ha napos, szép idő van, megijed az árnyékától, visszabújik, és hosszú lesz még a tél.
- Az idén kinn maradt, szép tavasz ígérkezik.
- Erről ismerünk egy versikét. Mondjuk el közösen!
- (A mondókát a gyerekek által kitalált mozdulatokkal kísérjük.)

Jön a tavasz, megy a tél,
barna medve üldögél.
Kibújás, vagy bebújás,
ez a gondom óriás.
Ha kibújok, vacogok,
Ha bebújok, hortyogok.
Ha kibújok, jót eszem,
ha bebújok, éhezem.

Weöres S.: A medve töprengése — részlet

- Február a télkergetés, farsangolás ideje.
- Tavaly már meséltem nektek néhány népszokásról. Kíváncsi vagyok, a képek alapján felismeritek-e ezeket.

Az Apáról fiúra és a Magyar népszokások c. könyv képeit mutatom.

Kormozás

A legények és lányok különböző maskarába öltöztek, álarcot tettek az arcukra, vagy bekormozták. Ezek a fiatalok aztán minden járókelőt bekormoztak, akivel találkoztak.

— A következő szokást diáképeken látjátok.

Busójárás

Mohácson ma is élő hagyomány. A férfiak fából készült, jellegzetes álarcot viselnek. Kerepelve, táncolva vonulnak végig az utcán.

Mit gondoltok, miért készítették ilyen félelmetesre ezeket az álarcokat? Hogy megijesszék, elűzzék a telet.

Milyen tárgyat láttok a busók kezében? Kereplőt.

Az egyik pajtás által hozott kereplőt megszólaltatom, és néhányan ki is próbálják.

— Ma egy olyan hagyományról hallotok, amit a lányok ápolnak.

Sok helyen telet jelképező bábut, kiszebábot készítenek. Szálmából kötözik, felöltöztetik, majd körültáncolva, jó időt, bő termést kívánnak. Végül kiviszik a falu szélére:

Haj ki kiszi, kiszőce,
A másik határba!
Gyere be sódar,
A mi kis kamránkba!
Kivisszük a betegséget,
Behozzuk az egészséget.
Haj ki kiszi, haj!

szómagyarázat: sódar — sonkaféle

Ezután a bábut a patakba dobják. Ahol a közelben nincs víz, ott elégetik. Azt tartják, akik kivitték a bábut, abban az évben férjhez mennek.

— Ezek a népszokások már csak néhány vidéken élnek. Mi, városi emberek másképp farsangozunk. Hogyan?

Verseket, játékokat tanulunk, jelmezbálat, farsangi mulatságot rendezünk.

— Pihenésképpen játszunk el a játékfoglalkozáson tanult táncba hívogatót!

Kört alkotunk, kiolvassuk a játékot indító pajtást, s ő odaáll választottja elé.
Andi: Hajdináné rokona téged hívlak táncba! — kezüket ringatják.

Kati: Nem mehetek barátom, mert a lovam sánta!

□ □ | □ □ | □ □ | □ □ : ||
s s s s s s l s f m r m d

Közösen: Sánta lovam, paripám hízik a mezőben, — tapsolnak.

□ □ | □ □ | □ □ | □ □ : ||
f f r r m m d l l l l s s

Szép asszony, szeretőm lakik Debrecenben. — forognak.

□ □ | □ □ | □ □ | □ □ : ||
d' t l s s m s f m r d d

Ezután különválnak, s mindketten újabb pajtást választanak. Így négyen, majd nyolcan játsszák.
Néhány éneklés után a tanárjelölteket is táncba hívjuk.

— Már nagy izgalommal készülünk farsangi mulatságunkra.

Most közösen is készítettünk ehhez kellékeket.

A foglalkozás előtt kikészítettük:

1. csop.: fejre húzható, vastag csomagolópapírból ragasztott zacskó, melyen a szem-, orr- és szájnílás ki van vágva, kartonból kivágott, különböző formájú szarvak, zsírkréta, vízfesték, ragasztó, spárga, kenderkóc, olló.
2. csop.: 4 cm széles, különböző színű krepp-papírcsíkok, ragasztó.
3. csop.: szemüvegformák, konfetti, 1 cm-es oldalú, színes négyzetlapocskák, színes papír, ragasztó, olló, színes ceruza, zsírkréta, Milton-kapocs, kalapgumi.
4. csop.: bohócálarc, alaklemez, színes papír, filctoll, Milton-kapocs, kalapgumi, színes fonal, ragasztó.

Minden csoportnak újságpapír, hogy a padok tiszták maradjanak.

— Az 1. csoport busóálarcot készít. (Nagy derűtséget kelt a mintadarab elővétele.)

Hogyan készítenéd el? Miért? Először felragasztjuk a szarvakat, majd megrajzoljuk (festjük) az arcot, végül bajuszt, hajat ragasztunk rá.

Az asztalotokon lévő képek, s a látott diák segítik munkátokat. Azt szeretnénk, ha minél féltelmesebbre sikerülnének.

— A 2. csoport a terem díszítéséhez készít ilyen érdekes papírfonatokat. (Zárt tenyerekből kinyitom a mintadarabot, melyből 1 m-hosszú csík lesz.)

Milyen színeket választanál egymás mellé?

Melyek a legmutatósabbak?

Megmutatom az elkészítés módját. A papírcsíkok egyik végét összeragasztjuk, majd mindig ellentétes irányban áthajtva egymáson, leélezzük. Ezt addig folytatjuk, míg a csíkok el nem fogyanak. A végeket ismét összeragasztjuk.

— A 3. csoport szemüveget készít. (Több mintát is bemutatok.) Aki ügyes, másfélét is kitalál! Adok hozzá néhány ötletet. A kartont beragasztózd, rászórod a konfettit, és az érdekesen rátapad. Vagy ha ezeket a színes kis négyzeteket mozaikszerűen ráragasztod, úgy is szép lesz a szemüveged.

Ez egy egyszerű, de mutatós megoldás: a két felét más színű papírral feded be.

Aki a minta alapján virág-, lepke- vagy bagolyszemüveget készít, vigyázzon arra, hogy messziről is jól látható legyen! Mi lesz az utolsó lépés? A lyukba beletesszük a Milton-kapcsot, levágjuk a szükséges gumi hosszát, és rákötözzük.

— A 4. csoport bohócálarcot készít. (Felteszem az arcomra, nagyot kacagnak rajta.)

A gyerekek nagyon szeretik a bohócokat. Miért?

Próbálatok meg ti is mulatságos, kedves, mosolygós arcot készíteni. Az alaklemezek is segítenek ebben.

Évi, te hogyan tervezted meg a munkád? A szája környékét színes papírból vágom ki, mert így szokták kifesteni magukat. A szemét, szemöldökét filctollal rajzolom. Azt hiszem, haja is lesz. Persze azt ragasztom.

Kriszti közbeszól: És a gumi? Ja, azt a legvégén, ahogy a szemüvegnél tetszett mutatni.

Minden anyagot és eszközt ismertek már, amivel ma dolgozunk. Mégis arra kérek benneteket, óvatosan, körültekintően használjátok! Lássatok munkához!

Közben lemezt hallgatunk:

Csoóri Sándor: Farsangnap kutyabál

(A játék az gyönyörű ... c. lemez B/7)

Weöres Sándor: A paprikajancsi szerenádj

(Amikor én kislány voltam c. lemez B/8)

A gyerekek között sétálva apró ötleteket adok, segítséget nyújtok.

— Fejezzétek be a munkát!

— Lássuk a busókat! Kit dicsértek meg? Miért?

Mikié a legféltetesebb, élénk színeket használt, s különösen jól sikerült a bajusz. A többi fiúé is, dicséretet kapnak.

A 2. csoport kinyitja hajtogatóit. Egy kislányt kivéve mindenki befejezte, s szépen sikerült. Büszkéik magukra, s a többiek elismerésére.

A szemüveget készítőknél az új, érdekes megoldások kapják a legtöbb „szavazatot”, de a kislányoknak nagyon tetszik a minta alapján készített pillangó is.

A 4. csoport vidám bohócai nevetésre ingerlik társaikat. Az egyik kislány színessel, messzebből alig láthatóan dolgozott, azt javasolják neki, hogy otthon zsírkretával vagy filccel erősítse meg.

— Klári és Pisti verssel lepett meg benneteket! (Két kis bohóc kiáll elének.)

Gazdag Erzs: *A bohóc köszöntője*

| | |
|--|---|
| Jancsi bohóc a nevem. Cintányér a tenyerem. | Szívem, mint a cégtábla, ruhámra van mintázva. |
| Orrom krumpli, szemem szén. Szeretném, ha szeretnél! | Kezdődik a nevetés. Tíz forint a fizetés. |
| Velem nevensz, ha szeretsz. Ha nem szeretsz, elmehetsz! | Ha nincs pénzed, ne nevensz! Azt nézd, innen elmehezz! |

(A gyerekek megtapsolják szavaló pajtásaikat.)

— Azt mondtuk, a farsang télkergető, tavaszváró ünnep. Képzéjétek! Tegnap reggel két kis rigó hangos füttyülésére lettem figyelmes. S hogy mit hallottam, elmondja nektek Anita és Szandri. (Rigócsört tesznek fel.)

Donászy Magda: *Rigó-bíradó*

| | |
|--|---|
| Halló! Halló! Szól a rigó. Közeleg a reggel. Tudatom az új híreket fákkal, levelekkel. | Legújabb hír! A kertünkbe készül Harkály doktor Megtudta, hogy sok fa beteg, nem is jöhet jobbkor. |
| A levegő kicsit páras. Kertünk felett éppen sötét esőfelhő úszik szürke köpenyében. | Vele jön a felesége, három fia, lánya. A beteg fák nevét, helyét, jelentse a kánya. |
| Afrikából azt jelentik: fecskék útrakészen, az elfoglalt fészket ki kell üríteni kérem. | Ügyeljenek kérem mind a jövő híradásra, és minden fa készüljön fel a rügyfakadásra. |

(Ők is nagy tapsot kapnak.)

— Fegyelmезetten, szépen dolgoztatok ma. Gyűjtőmunkájáért Dávidot dicsérem meg. A népszokások megbeszélésekor sok okosat mondott Klárika. (Büszkén húzzák ki magukat.) A munkadarabok készítői közül álljanak fel azok, akiket a csoport a legügyesebbnek tartott! Végül megdicsérem a verstanulásra vállalkozókat.

Rendrakás után beírom nektek a piros csillagot!

— Forduljatok a vendégek felé! Búcsúzzunk el!

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bogdán István: Régi magyar mulatságok. Bp., Magvető, 1978.

Dömötör Tekla: Magyar népszokások. Budapest, Corvina, 1983.

Kósa László—Szemerényi Ágnes: Apáról fiúra, Néprajzi kalauz, Budapest, Móra Kiadó, 1973.

Magyar néprajzi lexikon, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1979.